

"Tynderö" - målet "

Tynderö socken hade som alla andra socknar i landet ett eget mål = dialekt!

Dessa gamla dialekter försvinner med de äldre som går bort, för det är nästan ingen av de yngre, som bevarar och dagligen använder språket som man gjorde förr.

De ord som jag här har antecknat, har stora likheter med Stigsjö-målet. Janne Vängmansällskapet har tagit fram en skrift om " Stigsjö-ola " och denna är nu Källan för en minnenas kavalkad om vårt Tynderömål!

A.

Ackedere

Aftavar´n

Agas

Agåle

Alg

Ale

Ampen

Anna /vår/slått/pär

Annevårt

Ansûles å-ljud

Ardra, arder

Ar´n

Förhandla

Aftonmåltid

Ansvara, lägga sig i

Undan, iväg

Älg

Kupa potatis (ale përan)

Häpen

Skördetider

Varannan

Bakvänt

Träslaget al

Kupplog

B.

Bakan

Baka-vén

Bake-vén

Bardagas

Bare

Basa

Bent´rise

Bettne

Binnom

Bjåle

Bjäse

Ytskikt av timmerstock vid sågen

Ved av bakan

Ved för eldning i bakugnen

Klandra, oja sig

Barr

Värma sig i solen

Barkat björkris

Kokt potatis som luktar illa

Binda om en skada

Böla som kalvar och kor

Sätta fast korna i lagårn

B. forts.	Töväder
Blia	Vissla
Blistre	Skummad mjölk
Blåmjölka	Handräfsa på lägdan
Blåräfsen	Andfådd
Blåsst´	Bläddra
Blare	Hallon
Brannbära´	Bredvid
Bredda´vä	Överdriven styrka
Brûka (med Å-ljud)	Vedhög
Brût	Har träningsvärk
Brûten	Huset - gården
Byggninga	Brant
Brätt	Skidbrätte, hattbrätte
Brätte	Bock el. framkälke på timm.don.
Bûcken	Borra
Bûra	Böld
Bûrdde	Blev buren
Bûren	Ströa för djur
Bûsa	Blåblus ell. hemvävd blus
Bussaron	Mellan byarna
Bya mella	Barnen
Båna´	Gravid
Bånet´	Svikta
Bångne	Skiljevägg mellan korna i lagård
Bås-la´	Tjurig och vrång, envis
Bäg	Vrångt och besvärligt
Bänn och bännt	Svart nystan f. svartkonst som drog rikedom till huset
Bjäran	Bär iväg
Bärå´	Ute på byn
Bögda	Övermodig
Bös	
D.	
Dittan	Dit bort
Divle	Tvista - diskutera
Dompe	Stampa på bron
Dongen	Hoptrampat hö i kalvkätten
Dorjä´	Skräp på vedbodgolvet
Dormå´	Svimma
Drasut	Lång person
Drockne	Drunkna
Drommel	Klatrig och fumlig
Drul	Senfärdig
Dryp	Droppe
Drämme	Slå till
Dremne	Smälta
Dûppe	Doppa i kaffe
Dûrsk	Inte kry
Dôv	Döv
Dôven	Inte riktigt kry
Dyngaktig	Orensam person
Dyngspröt	Högfärdig person

3.

Dyngt
Dynja
Dåsig
Dä'dänna
Däern'
Dänje'
Dävet
Dödde
Döra'

Bajsat
Bajs och smuts
Trött
Det där
Gå därifrån
Aga, slå, klå upp
Fuktigt och rått
Dog, avled
Dörren

E.
Elle'n
Ellfäng
Elltänne'
Enkom
Etterkånke
Ettrig
Extimere'

Elden
Lättantänd
Näver, stickor, tjärved
Enkel, enbart
Lättretad person
Ilsken
Godta

F.
Fale'
Famle
Farsta
Fes
Fimle'.
Fimlet
Firsjä'
Fjaskig
Fjås
Fjäla
Flasa
Flen
Flesa
Flöthöna
Forke'
Fothus
Framstupe
Freste
Frivecka
Frûs å-ljud
Frät
Frön
Fûgla'
Fûrsing
Fûsken
Fyromfötter
Fårgråten
Fäjen
Fäles
Fämme'
Fängse

Mycket bra = fale'bra
Treva
Farstun, förstugan
Släppte väder
Famla
Klantig och fumlig
Gylfen
Fjantig
Naiv, enfaldig
Redskap vid tunnbrödsbak
Flasa ti'och brinne
Ishalka, blåflen
Skratta
Gräddkanna
Förmana
Nerdelen av sängbädden
Framstupa, framåtböjd
Pröva
Ledig vecka för pigor o drängar
Frös
Satunge, odåga (tocke frät)
Svag, ohållsam
Fåglar
Föl
Multnad ved
Gå på alla fyra
Varbildning i ögonvrån
Glad
Fara vårdslöst fram
Ordna till hö för hässjan
Ladugården

Karin Sjögren

Tynderö - målet!

Här följer årgång 3 - år 2003 !

H.

Hûgfälls	å-ljud	gillar, tycker om
Hûlpen		hjälp, är nöjd
Hûrre´		hur, eller hur
Hûrvel		örfil
Hûrven		frusen
Hûs / långhûs		lång person
Husken		småfrusen
Huskes		rysa
Husä´		utedass
Huveklä		huvudduk ell. huckle
Huvela		tiden mellan vår och slätter
Hycklan´		sitta på huk
Hynna		tik eller hynda
Hyska		ögla, hake, häkta ihop med
Hålja´		helg, (med j-ljud =hälja´)
Hûrddas		till helgdags,
Håktfönster		öppningsbart fönster m. hakar
Håkte´ti´		haka fast
Hagan´		hage, gårdsgård
Håggde		vara sparsam
Hålbjörn, t. timmerdoning		björn, spännkrok f. kätting
Hål-krok		" " "
Hale		klara sig f.köld ex.
Hämtar´n		mjölkkrukan
Hå´né´		släppa el. sänka ner något
Hångna´		inhägnad, beteshage
Hännan´		här, (här hännan)
Håne´		det här, det hånne´

K.

Kûlsvart	å-ljud	kolsvart
Kûrka		inte orka längre
Kûrnstig		konstig
Kuske		fara omkring
Kutrygg		puckel ell. krokig rygg
Kuse		insekt
Kute		springa
Kvale´		laga, förstärka, skosula el. ärm
Kvamne		tappa andan
Kvire		gny
Kvistorv		speciellt orv t. lägd-lie
Kväse		avbryta någon i talet
Kånge		dra löv av kvistar t. foder f.djur
Kånken		tuppen
Kås´		tok (ett kås)
Kårit´		stor på sig / mallig
Kårve	K-ljud	karva

L.	
La´	Bås-la´, mellanvägg mell.korna
Lamä´	i lag, tillsammans
Laske´	sy lädersöm
Lealös´	mjuk - vig
Len	höhässja, en del av denna
Likevis	vet inget mer än förut om nåt´
Lim-bära	lingon
Lire	Ve-lire, vedboden
Liv-ko	ko som säljs t. mjölkko
Luddar /ludder	vinterskor av vadmal, hemgjorda
Lure	vira
Lurnig	opålitlig
Luske´	leta, söka
Ly	lyssna
Lyttje´	ögla, lycka
Lammen / lommen	bruten, stel, träningsvärk
Långremmar	på spark, mell.sits o framparti
Långlées	ha långsamt
Lägda	äng - slätter
Länna	höften
Lapp-li me´	låt bli
Läta´ håre	tappa håret
Löge´	ljuga, (bar´nt du lög)
M.	
Magahov	återhållsamhet
Möran´	morgon
Marchen	logen
Marchvagna	tröskredskap, konisk vält m. taggar
Mjölfisen	drages runt på den utlagda säden
Mo´stülen å-ljud	bränt, på dåligt sopat tunnbröd
Mûkaränna´	nedslagen, deppig
Mullfoten	gödselränna i lagår´n
Mule´	fot på främre delen av plojen
Mûsan å-ljud	tugga bröd utan smör o pålägg
Musbränd	mossan i skogen
Mynne´	Känslig för värme spec. händer
Mållan	ro baklänges
Mänch	ett ogräs-lergräs, rensas bort
Mähä´	medan
Mälte	mesig
Märte´n	gro - ex. potatis
Mörje´	marknaden
Mör´t	söndersmulat
	mörkt ute ex.
N.	
Nagelbiten	köldangripna fingrar o tår, gör ont
Nageltjällen	" " " "
Nagerst´	någonstans
Nårit´	nött och mycket slitet
Nybûren å-ljud	nykalvad ko
Nåk	klen o dålig

N.	
Nåte	springa, mellanrum i trävirke
Näms´	förmå sig att ge
Näms´ inte	snålhet
Näns´en	någonsin
Nättjen tje-ljud	Näcken
Nävagjort	handgjort, handarbete
Nävahög	kortväxt person / barn
Navavre´	navare, borr för trä
Noppe´	plocka, (noppe bär´a)
Nögd	nöjd
O.	
Obentkvast	kvast, sop av orensat björkris
Obûsa å-ljud	oströat i båset åt kon
Odûga "	odåga, busfrö
Ofûe "	ej farit
Oföre	ej städat
Ogavlig	väldigt stor, väldigt mycket
Ohovligt	stort och klumpigt
Ohûga "	ovillig
Oi	knappen är ej knäppt, den är oi
Oll/ åll	slö och livlös
Olåten	oljud och rackartyg
Omagadömm´e	senilitet
Ommafallt	besvärligt, krångligt
Omman ´i	bredvid
Ommapå	ovanpå
Ogn´	ugn, eldstad
Opplegan	snö som ligger på trädgrenarna
Oppstope	vatten och snösörja på isen
Oppstûppe å-ljud	uppstoppad
Ormsnäla´	ödla
Ovislig	i koma, avsvimmad
Ovûlen "	ovarsam, slarvig
Oxpûsa "	tjurkalv
Oete´	ej ätit
P.	
Pelsa	pölsa
Pes	tjurpenis
Pickekaken	naggat tunnbröd
Piret´	smått, växer sakta
Pjaskä	plaska, viss sorts fiske
Pjåle´	klaga och jämra sej
Pjåske	dalta med
Pluten	se sur och ledsen ut, plutig
Plä´	pläga
Pule´	stoppa in något, få plats för
Pûsa "	påse
Pär-al	kupplag för potatislandet
Päran	potatis
Pärgräv	potatishacka ell. snorkig kvinna
Pärstampa	potatismos
Pöfsig	överdrivet petig
Pjål	pjosk och gnäll

Tynderö målet igen...

Ur ALGOT HELLBOMS MEDELPADSKA DIALEKTER - Det gamla

Medelpad Nr 11 1982.

A. âga = ligga på aga för att vakna i rätt tid

âgi(g)vänne´ âgig sia´ut, sticke´âgit och rätt

aL = köre´ me´päraLn, primitiv plog

âLe = avla, föda upp, förökes´

aL = âldder (trädet)

âlmicke = mjölkört

aLsken (assjke) folktrå (om boskap)

a´mpen = jäktad, ivrig

anne-vär´ = varannan

ann-sôLes = motsols; bakvänt, galet- gå ann-sôes om en sten

ann-tocke = så pass, motsvarande, annat sådant lika bra

ann-trôdd = andtruten, andfådd

axôL = tvärslå på kälke eller i skaklar

B. baka-fôr = bakom, bak´etter

bakan-i = baki, baktill (vi hade bytta baki båten vi)´

bak-bLåsar = ´pådrivare´; Guss-oLs bak-bLåsar var orgeltrampare

bâk-fjäl = stor tunn brödspade, bâka-fjäl´

bâk-häll = ugn för tunnbrödsbakning

bak-häL = uttrycket : jag såg bara bak-häLan på´n (en som sprang)

bak-lia´ = södra sluttningen av en dal, vänd från solen

bak-skôtt = bakre sittbräde, ien båt med två årpar

bâlJe-ti´sä = bälga i sig, dricka glupskt och mycket´

bamse-ti´sä = bamsa i sig, äta glupskt´

bann = band - sädeskärve

bann-hâka = bandhake, verktyg för påsättning av band på laggkärll´

bann-re´n = bandrede = vidjor till laggband´

sid. 2/

bann-kniv = verktyg vid tillverkning av laggkärlsband

bar = barr, ex. granris

båra = trollnystan av 9 sorters garn och tre droppar blod från ägarens vänstra lillfinger; drog produkter till huset

båra-dynnje = trollsmör; gulröd svamp på björkstubbar och som troddes vara spillning efter baren = båra-skit

bar-svej = svedjeland, som nyligen bränts

bås = regnskur, ihållande eller stryk = avbasning - risbastu

bast = fiber - lin - nagelbast = nagelrot; ryddjebast = ryggrad
tongbast = tungspene

bastesvag = nervös, rädd

bege-ven = begiven, lysten på brännvin

be-lling = tvilling eller bälling

besmi = bestyr `hu fick e`falle`bestyr me` bröllopp

bett = `bett` munstycke på betsel, köre`en-bett (med en häst) köre`
tvy-bett (med två hästar)

bett = stag och balk i roddbåt, underlag för sittbräde

bettne = surna, bli gammal, ta` smak av plåt m.m. (om mat) ex.
arttvällinjen ha`vorte bettne` (ärtvällingen)

bije = vänta, stanna, förslå, räcka till - hu bijer allldri på na jol

bill = plogspets m.m. - kilformig åker

bitte = tidigt i mōra bitti

blank-skôjar = storskojare

bleke = line - väven skulle läggas på bleke

blisster-pipe = visselpipa

blo = blon`ä`tjökare än vattne

blå-mjolk = skummjolk (separerad sötmjolk)

bo`skötar = sätta telnar på dem (nät för strömmingsfiske)

boL`- skiva, båtsida, stänkbol = lös skiva i fiskebåt

brâsa fyrkant = ha` segel på bägge sidor

bro-matte = björkrismatta att torka fötterna på spec. vintertid

bro-rôbbe = broskrapa

Eric Jäger

Abraham Hülphers
Samlingar till en beskrifning över Norrland 1771.

Språket: bif.förteckning av några "särdeles ord."

Alsken	boskapen
Bakfjål	stor bakspade till ugnen
Barstuga	bondens vardagsrum - herrstuga
Bellen	tålamod
Bese	begära till låns
Billingar	tvillingar
Borg	stor dryg och högmodig
Böse	hundbose, hundbo
Bricka	ett hål i muren
Bruse	gumse, kjelling, snöp
Båsa	utbåsa, binda boskapen
Bölpiga	enda dottern
Donge	sopdonge, sopor
Dårsk	förbehållsam, falsk, modfälld
Fiašk	fjaskig, opålitlig
Fiale	tokas, narras
Fil	flötan, gräddan
Fimper nätt	munter
Flik	halsflik, halsduk
Farken mat	som är rar
Frak	from, god
Frökjen	god matlust
Fänta	stinta, flicka
Färke	fargalt
Företrasa	förkläde
Gill	vara stor på sej´
Gipa	Meckja, gråta, gråtit, grina
Glåma	bese något, obetänkt
Glönt	en oskicklig pojke
Goaktig	den som gärna giver
Hvass	Vass, skarp egg
Hjonge	liten knis
Hjätta	hjärte´ idissla
Horsa	ett stod
Huvelen, huvela	den del av sommaren - mellan sådd o slätter
Hånka	ämbar, hink och spann
Jusmor	barnmorska
Kongero	spinnel, spindel
Kekolig	sintlig (argsint)
Knoster	yr flicka
Knyggsar	backar
Konga (å-ljud)	att kvista löv, ta löv till getterna
Konke - kanke	tupp
Krimen	snuva, katarr

/ Karin Sjögren

ORDSPRÅK FRÅN MEDELPAD OCH ÅNGERMANLAND.

Elsa och Ragnar Larsson, bodde i St. Åkerö by på Åstön, från slutet av 1930-talet fram till 1967. De flyttade då tillbaka till sin hembygd i Husum i norra Ångermanland. Elsa har under åren samlat och skrivit ner gamla ordspråk och talesätt från Medelpad och Ångermanland. Dessa får vi här ta del av - läs och njut! De trogna läsarna av vår Åstökrönika känner säkert igen en del av "gamla tiders visdom."

Det som en gång ha' vore rektigt
snöggt, bli' sällan rektigt furt!
(Sagt av en 85 årig dam, som såg
sig i spegeln.)

Fega pojkar pusse' aldrig snygge
jänter.

Det som krokigt ska bli, ska böjas
i tid.

Skickar man barn till bys, så får
man gå efter själv.

En mor kan försörja tolv barn, men
tolv barn kan inte försörja en mor.

Kärt barn har många namn.

Folk först och långöra se'n (lång-
öra= barn, barn ska inte gå först
till matbordet t.ex.)

Ät smulor barn, de blir mindre dit
dom kommer.

Hör du stinte, det blir inge' böxer
av den västen = det blir ingen karl
av den pojken.

Av fyllhunna och bån'a får man
höre sanningen.

Höstnatta och bån'röva är lika
oberäknelig.

Om båna få som dom vill så gråt
dom int'.

Hunna och herra stäng aldrig igen
döra.

Det ska vara så tungt, att dom inte
kan röra det, eller så litet att dom
inte kan se det. (Dom= barna'.)

Man ska inte sticka ut ögon på oxen
förrn han är död. (Ta' ej ut något i
förskott, sades när det gällde arv.)

Man ska inte sila mygg och svälja
kameler!

Allt som hafs det skafs, sa gumman
och lånade inte ut bocken.

Den ene korpen bruk' int'hugg ut öga
ur den andre. (Bovarna ger sig inte
på varann.)

Har man tvådd hunn kan man två rumpa.
(Har man gjort arbetet nästan klart
så kan man lika gärna göra färdigt.)

Ingen lus i rena fällar!

Akta dej så du inte byter fötter med
lommen. (Byt ej bort något till det
sämre.)

När musa är mätt så är mjölet beskt.
(Finns det bättre mat äter man det.)

Det osar hett sa räven, när rompa
brann. (Sades när det var nära ögat,
t.ex. när länsman kom på besök.)

Döm aldrig en hunn efter håren!

Av små grisar blir stora svin!

Förrän jag ger mig en tum, så spricker
jag en aln!

Man ska inte lägga sig för långt fram på lasset, för då kan mårra pisse på en. (Man ska ej lägga sig i andras angelägenheter för mycket.)

Magra hundar jagar bäst!

När lusa får stövlar vell hon trampes. (Sades när en uppkomling missbrukade sin nyvunna makt.)

Jag känner mina svin på gången.

Björn och björnkär'n har inte samma tankar. (ell. bonden och drängen har inte samma tankar.)

Man blir stor i orden då man dricker, sa bocken.

Furt men stärt' sa hin då han sydde in älgkon i sömmen. (Sades när någon utfört ett arbete fult och dåligt.)

De ä'svårt, att gö' upp kråka nedanför knär'na. (Svårt få en mager person fet.)

De' ska nå' fel vara på en bra häst!

Du ska sikta mellan rompa och bogen, å inte mellan rompa och skogen.

E' denne tog de; då måsen sket i smörasken.

Elaka kor får sällan horn!

De ä' inte så gott om man står bunden som geta vid staken. (Sedan man blir sjuk och oförmögen att gå, kommer man inte långt.)

Nu komma de; sa gubben om vargarna. (Vargarna = fordringsägarna.)

Har man kommit ilag med ulvar, så får man tjuta med dom. (Har man kommit i dåligt sällskap får man ändå hålla med dom.)

En blind höna hittar också ett korn.

Nordosten är bara till för den som segla vill!

Det är mængda som göre; sa han som döpte kattungarna.

Man ska inte bränn opp lada för ett svagår!

Spinn de du hinn och härv de du ha. (Man kan inte göra mer än man hinner och orkar.)

Nog finns det visor om man vill sjunga (Nog finns det arbete för den som vill arbeta.)

Allt vatten rinn' åt have'. *

Dit det lutar, dit rinn vattne'! se ovan *

Snål spar och hin tar'!

Mycke' vill ha mer och hin vill ha fler.

Korta visor ä' snart sjunge'! (Ett lätt arbete är snart utfört.)

Ingen är så liten att han inte behöver bocka sig och ingen är så stor att han inte behöver sträcka sig.)

Ont krut förgås sällan!

Det ryk' länge i gammelstubba! (Gamla människor är seglivade.)

Ungdomens möda är ålderdomens ro!

Nu mår ja' gött sa bonn då han var ful

Det går över sa gubben när han spydde i så'n.

Han känn väre' av lorten, men vet inte var den befinner sig. (Sades då en nyfiken person hade hört en nyhet, men ej hade hela sammanhanget klart för sig.)

Nu först kan jag se, sa gumman när hon klippte bort ögonlocken.

Edenne va härka åt näcken de, sa gumman när hon tog nattvarden två gånger.